KIRKERNE I NØRRE JERNLØSE OG KVANDLØSE

En Kirkebeskrivelse fra 1862 af J. J. Fyhn.

Ved **Hans Fyhn.**

I Nørre Jernløse Præstegaard opbevares en haandskreven Bog i 4to, skrevet af Pastor emeritus J. J. Fyhn i Aaret 1862, efter Optegnelser han har foretaget i sin lange Embedstid som Sognepræst, under Titlen, »Efterretninger om Nørrejernløse og Qvandløse Sogne i Mehrløse Herred, Holbeks Amt, samlede af Jens Jørgen Fyhn, Sognepræst for disse Menigheder fra 26. Maii 1824 til 12. Decbr. 1860«.

Som Forerindring til disse Optegnelser skriver han: Endskjønt man ved et Præstekalds Vacance, gjennem den geistlige Øvrighed vel faaer dets Beskaffenhed at vide, er der dog alligevel stundom særskilte ikke uvigtige Bemærkninger ved Embedet, som de offentlige Tidender ikke kunne meddele, og som den Kaldede enten maa søge hos sin Formand paa selve Stedet, eller som ikkun kunne erholdes ved egen Erfaring endog i længere Tid; man har derfor offentlig ytret det Ønske, at der ved hvert Præstekald maatte findes en Bog, hvori Præst efter Præst kunde optegne Et og Andet Embedet angaaende, som ikke findes eller kan passe i hans liber daticus eller stemme med de ham efterhaanden meddelte Skrivelser, men ere dog tjenlige til lettere og omstendeligere at kunne give sine Foresatte forlangte Oplysninger. Føies nu til disse Optegnelser noget Historisk ved indtrufne Begivenheder og Forandringer i Embedet, holdte Høitidligheder enten befalede eller leilighedsviis foranledige, fundne Oldsager m. m. vilde jo en saadan Kaldsbog levere et Slags topographisk-statistisk Bidrag og vinde i Interesse in specie for geistlige Embedsmænd og dette end mere jo ældre den blev.

Undertegnede har derfor i sin 37-aarige Embedstid i Nørrejernløse Pastorat samlet følgende Materialier til dets Historie, hvilke han i al Beskedenhed herved overleverer til sine efterfølgende ærede Embedsbrødre til behagelig Afbenyttelse og i det Haab, at disse vilde skjænke dette Arbejdes Fortsættelse en liden Deel af deres Embedsvirksomhed.

Kjøbenhavn, den 5. September 1862

ærbødigst og broderligt

JENS JØRGEN FYHN,
Pastor emeritus ætat 74.

Til Nedskrivningen af disse Efterretninger har Pastor Fyhn benyttet 214 af Bogens 266 Sider, hvorefter de følgende Blade er udfyldte af fire Efterfølgere i Embedet. Om sig selv eller private Forhold nævner han intet udover en kort Selvbiografi, der indgaar som et Led i Sognekirkernes Præsterække.

»Efterretningerne« indledes med en »Almindelig Udsigt over Sognene«, og derefter følger en historisk Beskrivelse af Sognekirkerne, Forhold vedrørende Præstekaldet, Højtideligheder afholdte i Sognene, samt Personaloplysninger over Præster ved Kirkerne, Skolelærere med flere, samt meget andet vedrørende Embedet og Sognene. De topografiske Optegnelser har maaske ikke saa megen Interesser nu, hvor nyere Værker af denne Art er fremkommet, men de maa jo ses paa Baggrund af den Tid, paa hvilken de er nedskrevet. Paa Bogens Side 18 er indklæbet en Akvarel, forestillende Nørre Jernløse Kirkes Apsis, udført af J. J. Fyhn 1862.

Den første af Efterfølgerne, Sognepræst Henrik Julius Leth, fulgte Pastor Fyhns Opfordring til at fortsætte Optegnelserne, og indleder disse med en Selvbiografi og omtaler derefter visse Mangler ved Præstegaarden ved hans Tiltrædelse, og en derpaa følgende Reparation samt en Beskrivelse af Præstegaardens Brand i 1866 og af dens Genopførelse, med et nøjagtigt Regnskab over de medgaaede Udgifter hertil.

De to efterfølgende Sognepræster var Thomas Ambrosius Fyhn, en Søn af J. J. Fyhn, og derefter Christian Fr. Leth. Ved deres Tiltrædelse af Embedet indførte disse ligeledes deres Biografier i Bogen, og Pastor Th. Fyhn tilføjede hertil nogle faa Meddelelser om afholdte Højtideligheder i Sognene, men udover dette har de ikke ydet noget Bidrag til Pastor Fyhns Efterretninger.

Anderledes forholder det sig med den fjerde Efterfølger i Embedet, Sognepræst Adam Gottlob Boserup Wind. Han nævner ikke et Ord om sig selv, men derimod meget vedrørende Sognene, og omtaler sig kun som Sognepræsten eller Forfatteren, — hans Navn findes ikke opført noget Steds i Bogen eller i det af ham nedskrevne paa Bogens sidste 34 Sider. Hans Optegnelser omfatter hovedsagelig en meget interessant og grundig Omtale af Sognekirkernes Restaurering, Fund og Iagttagelser under Arbejdets Udførelse, der vidner om hans Inter-

esse og Sans for det kulturhistoriske, og omtaler tillige nogle i Sognene afholdte Højtideligheder, og hans Bidrag staar, om ikke i Udstrækning saa dog i Indhold, fuldt paa Højde med Pastor Fyhns.

Paa Bogens Friblad staar skrevet: Nærværende Efterretninger om Nørrejernløse- og Qvanløse Sogne blive efter Befaling af Stiftets Biskop at opbevare i Pastorats-Archivet, og at forevises ved de afholdende Visitatsser. Mehrløse og Tudse Herreders Provstie d. 8. Maii 1863. Underskrevet Formann.

Ved den nuværende Sognepræst Jørgen M. Larsens interesserede og velvillige Mellemkomst har Menighedsraadene i Nørre Jernløse og Kvandløse Sogne betroet mig disse »Efterretninger« til Laans, saaledes at jeg har kunnet foretage en fuldstændig Afskrift, for hvilket jeg herved bringer min Tak.

Af Bogens Indhold hører Pastor Fyhns Beskrivelse af Sognekirkerne, som de var op til hans Tid, samt Pastor Winds Beretninger om Kirkernes Restaureringer, til det mest interessante, og fortjener, synes jeg, at omtales og vil her blive gengivet, som Forfatteren selv har nedskrevet dem, og hvor intet andet er anført, er deres Fodnoter bevaret og angivet ved Tal. De af Meddeleren tilføjede Noter er mærkede ved en *.

Efter at Kirkerne var blevet restaureret, fik Pastor Wind ganske vist en Beretning herom optaget i Berlingske Tidende og Nationaltidende den 21. Januar 1896*) og for Kvandløse Kirkes Vedkommende i Nationaltidende den 28. December 1900 og Berlingske Tidende 2. Januar 1901, men disse Artikler er stærkt beskaaret. Hertil kommer det Hensyn, han har maattet tage til sine Menigheder, af hvilken Grund flere morsomme og karakteristiske Bemærkninger er udeladte.

Efter Kirkernes Istandsættelse og indtil Pastor Wind 1910 tog sin Afsked, indførte han i »Efterretningerne« en Del Optegnelser, af hvilke nogle er tilføjet hans Beskrivelser. Desuden ledsages Kirkebeskrivelserne af nogle Illustrationer fra Kirkerne før og efter Restaureringerne samt kortere Biografier af Præsterne Fyhn og Wind. Vi bringer i denne Aarbog Fyhns Tekst og i en følgende Winds.

*) Paa Baron Løvenskiolds Foranledning og indsendt af denne. Se herom i Pastor Winds Biografi.

Jens Jørgen Fyhns Kirkebeskrivelser.

I. Nørre Jernløse Kirke.

»I Nørre Jernløse By ligger Hovedsognets Kirke, hvortil tvende Døre fører, en ydre og en indre med Glasruder; man gaar et Par Trin ned i den, eftersom Kirkegaarden, der omgiver den, formentlig ved Kirkereparationer og Begravelser i Aarenes Løb har højnet sig. Om Kirken i ældre Tid har været kaldt St. Hans eller Johannes Kirke, kan man ikke sige med Vished, et Antemensale, som siden vil blive omtalt, synes at lede til denne Formodning; dens Alder gaar vel op til den Tid, da de første Kirker byggedes paa Landet, Korbygningens Ydre vidner om Ælde ved dens runde Form, Pilastre eller Lisener samt en Ormefigur med udrakt Tunge, hvorved man kommer til at tænke paa det gamle Sagn om Lindormen ved Kirkedøren. Følgende Afbildning skitserer denne Korbygning.

Den er tækket med de saakaldte Munkesten, men Kirken selv og dens Taarn med de almindelige Tagsten, der oplagdes, da den, som andre Kirker i Landet, mistede sit Blytag, denne for disse Gudshuse saa passende Tagdækning. Taarnet, 28 Alen højt, som vist i mange Aar havde manglet sin Prydelse, de trinvis opadstræbende Kamme, erholdt disse ved Kirkeejerens Foranstaltning i Aaret 1815, og der opsattes da tillige tvende Fløje, hvorved Taarnet fik et mere kirkeligt Udseende.

Træder vi nu ind i Kirken, finder vi der vel et lidet, men anstændigt Gudshus, der ved Opmaling i 1855 blev smukt dekoreret. Dets indre Længde, foruden Koret, som er 11 Alen 7 Tm. langt, 6 Al. 15 Tm. bredt og 8 Al. højt, udgør 25 Alen 20 Tm., dets Bredde imellem de ydre Mure er 10½ Alen og Højde 10 Alen 7 Tm. Kirken er hvælvet, men har ikke altid været det, som man erfarer af to smaa tilmurede Vinduer, tværs over hvilke Hvælvingerne er opført, disse samles i Spidsbue, men Korets Hvælving synes rundbuet; Kirkens Vinduer er nu vel større,

Nørre Jernløse Kirke (Foto c. 1910).

end de tidligere har været, men kun som almindelige Bygningers og ikke Kirkevinduers, hverken i Højde eller Form. En Midtergang med 16 Stole paa hver Side gaar langs igennem Kirken, af disse er de to øverste destinerede for Kirkeejerens Familie og Betjente, de to næst derefter benyttes af Præstens, og nede i Kirken under Taarnet er Degnens eller Kirkesangerens, hvorpaa Aarstallet 1625 er udskaaret med ophøjede Tal. De to øverste Stole er prydet med Barnekovernes og Oxernes Familievaabner, fortrinligt udskaarne i Aaret 1560, og med deres heraldiske Farver paamalede 1844. Inde i den øverste Stol paa Fruentimmersiden er en Gibsfigur, en mindre Afstøbning efter den store danske Billedhugger, vor verdensberømte Thorvaldsens Kristus i Frue Kirke i Kjøbenhavn, og ovenover denne har Stedets nuværende Præst*) paa en sort Tavle malet følgende Tankerim, som han ønsker, at hans Menighed ville lægge [sig] paasinde:

*) J. J. Fyhn.

En Kunstens Mester her os forestilled
Et yndigt talende og aandrigt Billed
Af Jesus Krist, som aabner os sin Barm,
Sit Hoved han mod Støvet monne bøje,
Han skuer ned til det med naadigt Øje
Og breder ud mod det sin Frelserarm.
Gak hen til ham, som er den rette Læge,
Arbejdende! — Han vil Dig vederkvæge,
Besværede! — Han tager bort Din Nød,
Din Byrde lettes ved hans milde Tale,
Dit arme Hjertes Saar vil han husvale
Og frelse Dig fra Sorg og Synd og Død!

Som et Sidestykke til dette Kristusbillede staar ligeoverfor ved Opgangen til Prædikestolen en anden Figur, ogsaa efter Thorvaldsens Arbejde, forestillende Johannes den Døber prædikende i Ørkenen, derover har jeg ligeledes paa en Tavle anbragt følgende tilsvarende Ord:

Et Naadensaar Johannes Dig forkynder
Ved det Guds Lam, som bar Alverdens Synder,
Hør Døberens den alvorsfulde Røst,
Den raaber højt ud over øde Steder,
Og Herrens Vej i Ørkenen bereder,
For den vildfarende til Haab og Trøst!
Han staar for Døren nu Din Frelser, Dommer!
Bær Troens Frugt, før han i Skyen kommer,
Se Øksen ligger alt ved Træets Rod!
Omvend Dig! Gud Dig da Din Synd forlader,
Og Frelseren Dig fører til sin Fader!
Brug Naadens Tid, glem ej at gøre Bod!

Koret ligger et Trin højere end selve Kirken og ender i en Halvkreds (Apsis), i hvis Fordybning A l t e r e t med Altertavlen er anbragt. Denne er af Egetræ, med Piller eller Søjler i to Afsatser, de begrænser et større og mindre Rum oven over hinanden. Paa Karnichen*) af begge Afsatser staar 4 Figurer, forestillende Evangelisterne med deres Attributer. Fire Søjler af corinthisk Orden paa to

*) Karnisen = Gesimskrans.

Piedestaler prydet med Christian Barnekovs Fædrene- og Mødrene Vaabener samt Aarstallet 1595[1]) indeslutter Altermaleriet, der i en Størrelse af 46½ Tommes Højde og 37 Tommers Bredde, er malet efter et Kobberstik (formentlig af Kobberstikkeren Kormona) og gengiver Rafael Mengs's berømte Noli me tangere eller Herrens Ord til Maria Magdalena (Joh. 20, 16). Mengs malede det 1771 i Rom paa Træ, 12 Span højt, efter Opfordring af en Mylord i England, som betalte det med 1000 Guiner og sendte det til All Souls College i Oxford, hvor Etatsraad Molbech har set det og beskrevet det i 3. Del af sin »Rejse i Tyskland, Italien, Frankrig og England, Kbhvn. 1819«. Om mit Maleri stemmer med Originalmaleriets Farvegivning ved jeg naturligvis ikke, men jeg malede det efter bedste Skøn i 1826 i Anledning af Kristendommens Tusindaarsfest, hvilket følgende Inskription paa dets Fod udviser: In piam memoriam religionis christianæ M ab hine annis per Anscharium in Dania promulgatæ, pingebat J. G. Fyhn sacrorum parochiæ Nørrejernl. & Qvandl. minister

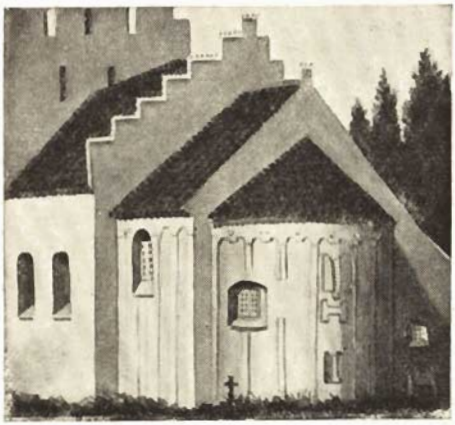

Kirkens Kor og Apsis efter Akvarel af J. J. Fyhn i hans Haandskrift.

[1]) I Tølløse Kirke begravedes Christian Barnekov til Birkholm, Tølløse og Vidskøvle, Befalingsmand paa Landscrona, som døde i Calmar-Krigen oppe i Halland 1612, 56 Aar gl. Han var en ædel, trofast Helt, bekjendt ved sine Reiser i næsten alle europæiske Lande, samt i Lilleasien, Ægypten, Habysenien, der medtog 16 Aar og kostede 20.000 Rdl. Foruden Dansk talede han Tysk, Latin, Italiensk, Spansk, Fransk og Engelsk, og blev, efter sin Hjemkomst, meget brugt i diplomatiske Missioner. Et Stræde [Gade] i Kjøbenhavn bærer hans Navn.

Ao. 1826. Et stort Træ, som stod i Mellempartiet og forstyrrede, efter min Følelse, Stykkets Effekt, borttog jeg senere 1839, og anbragte i dets Sted Golgatha med de tre Kors i Baggrunden, hvorved, som mig syntes, Billedets Betydning blev fattelig-

Alterbillede, malt af J. J. Fyhn. Hans Fyhn fot.

gere, da Beskuerens Tanke henledes fra Korsfæstelsen til Opstandelsen, af hvis Historie Handlingen var et Moment. Paa Frisen over Maleriet er skrevet: Kom Jesum Christum ihu, som er oprejst fra de døde! (2. Tim. 2,8.). — To smaa Søjler af toskansk Orden omfatter den øverste Afsats Rum, hvori Frelserens Ord til Martha er skrevet: Jeg er Opstandelsen og Livet o. s. v. Joh. 11, 25, 26[1]). Nederst paa Altertavlen staar Ordene Joh. 20, 16. 17., der peger hen paa det Handlingens Øjeblik, Maleren har valgt: »Jesus siger til Maria Magdalena: »Maria!« da vendte hun sig og siger til ham: »Mester!« Jesus siger til hende: »Rør ikke ved mig!« o. s. v.«

— Paa Alterbordet, med Alterdug og rødt Fløjels Alterklæde staar to Messinglysestager, og under det nedhængende Klæde med et Guldkors paa Midten, er et saakaldt

[1]) Til Reformationsfesten 1817, da jeg var Hovmester paa Løvenborg, malede jeg Altertavlen i Buttrup Kirke; den forestiller Kristi Nedlæggelse i Graven og er af samme Størrelse som Kobberet efter Titians berømte Maleri: Paladset manfrini i Venedig. (Kuglers Gesch. d. Malerei 1847.)

Antemensale, en Egetræs Tavle 2 Al. 7½ Tm. bred, 1 Al. 14½ Tm. høj. Tavlen bestaar af flere Egetræsstykker, hvis Sammenføjninger dækkes med Lærredsstrimler, og er overdragen med en Kridtgrund; man ser der Johannes den Døber siddende paa en Stol, hvis Sidepiller er smykket med to Englefigurer (Keruber), Døberens Hoved omstraales af en Glorie, han er iført en gulagtig Underklædning, over hvilken nedhænger en sid rød Kaabe, hans venstre Haand holder paa en paa hans Skød liggende opslaaet Bog, hvori med rødt og sort gammel Kursivskrift endnu tydeligt læses: Sanctus Johannes pabtysta — — — o mater dei — — — (de øvrige Ord, hvoraf enkelte er udmærket med røde Bogstaver, kunde maaske af en kyndig dechifreres). Med den højre Haand, hvis Underarm er af en utilbørlig Længde, peger Døberen paa det Guds Lam, der kommer med Sejersfanen hen imod ham; Døberens Fødder er blottede og meget fortegnede; ved hans højre Side knæler en bedende Mand i en vid grøn Kaabe, med blottet Hoved og opløftede, udstrakte, sammenfoldede Hænder. Bag Figurerne ses et i Stropper ophængt grønt, blommet (blomstret) Tæppe med Frynser, og ovenover dem staar paa en Zinobergrund og med Munkebogstaver, langs med Tavlens øverste Kant*): Ora pro me (stc?) Johannes B(aptista?).

Foruden Messeskjorte og Messehagel hører til Alteret følgende Vasa sacra: en Kalk fra 1656, hvis Bæger erholdt i 1829 en nyere Form og blev forbedret med et Tillæg af 14 Lod Sølv samt indvendig forgyldt; paa Kalkens Fod**) er tilnittet et Billede af den Korsfæstede. En Oblatæske af Sølv, paategnet: Herman Løvenskiold 1743, denne blev den 31. Oktober 1855 omskiftet med en anden af ældre Form fra Aaret 1712, som er raderet (graveret) paa Kanten af Laaget; den foræredes Kirken af nuværende Kirkeejers Frue, Baronesse A. Løvenskiold, født Lydinghansen-Wolff,

*) Antemensalet er fra ca. 1525 og findes nu paa Nationalmuseet.
**) Under den seksdelte Fod er ridset 1656, og paa sammes Overside er en støbt Krucifiksfigur.

hertil bekostedes en passende forgyldt Sølvdisk eller Patel, den ældre, som hidentil brugtes og var restaureret 1829, blev nu bestemt for Kvandløse Kirke. Men hvad der sjældent forefindes ved Kirkerne paa Landet, skænkede Kirkepatronen, Kammerherre og Hofjægermester, Baron C. S C. H. Løvenskiold d. 10. Oktober 1830, i Anledning af hans eneste Datter Frederikke Juliane Maries Konfirmation, nemlig en indvendig forgyldt Sølvvinkande*) af Kjøbenhavns Prøvesølv fra 1735; med denne fulgte et Gavebrev, som er opbevaret her ved Pastoratet, saa lydende:

»Underskrevne Nørrejernløse Kirkes Patron skænker herved til bemeldte Kirke til Brug ved den hellige Nadver, en Vintudekande af Sølv, af gammelt Arbejde med Forgyldning og ziret med den norske Løve paa Laaget, den vejer 96 Lod og kan rumme 2½ Pot, altsaa Vin til omtrent 100 Kommunicanter; men da det er min Hensigt at der formedelst Brugen af denne Sølvkande, ingen Glasflasker eller deslige nogensinde skal komme paa Alteret, saa skal en passende Tinkande til Reserveviin med det første vorde anskaffet, som bliver at bruge tilligemed hiin, dog at Vinen aldrig gydes fra Tinkanden direkte i Bægeret eller Kalken til Uddeling, men først i Sølvkanden og derfra i Bægeret. — Bemeldte Sølvkande skal være Nørrejernløse Kirkes uryggelige stedsevarende Eiendom, og omhyggeligen opbevares blandt Kirkens øvrige vasa sacra, og skal den stedse bruges ved Kommunionen paa ovenanførte Maade. — Til meerbemeldte Kandes Overlevering og til adskillige nyttige og smukke Forandringer i Kirken, haver jeg valgt denne høitidelige Dag blandt de vigtigste i mit Liv, den paa hvilken min eneste Datter i denne Kirke bekræfter sin Daabs Pagt med Gud og Frelseren, uden hvem vi Intet kunne udrette og derefter skal — om Gud vil — drikke af Naadens Bæger til første Gang paa samme Tid, som min Gave førstegang bruges. — Den eviggode Gud see med Velbehag til denne min velmente Gave og lade den unge Christinde drikke deraf til Velsignelse! — Han holde hende f a s t v e d s i g i Fristelsens Timer, i Fryd og Sorg, i Liv og Død, at hun, som et ædelt Menneske, engang her maa — liig hendes forlængst henfarne Forgængerinder, der endnu ei ere glemte i disse Menigheder, — mindes med Høiagtelse og Kjærlighed! — Han holde sin beskærmende Haand over

*) Formet som en Trækande af Staver og Træbaand, og paa Kandens Side en Plade, hvori indridset: Helliget Herrens Alter i Nørre Jernløse Kirke d. 10. October.

denne Kirke og dens Præst! Han lede og styrke os alle paa vor fremtidige Vandring! — Saa er min Bøn i Jesu Christi Navn!!«

Løvenborg d. 10. Octob. 1830.

Carl Løvenskiold,
F. t. L.

Alle disse nævnte vasa sacra er nedlagt til Opbevaring i et af Kirkeejeren i 1856 bekostet elegant Skrin.

End haves til Sygeberettelse en liden Kalk og Disk og dertil hørende Oblatæske[1]) med det Løvenskioldske og Knuthske Vaaben paa Laaget, samt en Flaske til Vinen, alt af Sølv og indrettet til at sættes i hinanden for lettere at kunne medtages til Afbenyttelse ved given Anledning. Paa Oblatæskens Laag staar endvidere 1787 F. L. født C. K., formodentlig en Gave fra ovennævnte Baron Carl Løvenskiolds Moder, Frederikke Løvenskiold, født Komtesse Knuth. —

Bagved Alteret ses i Muren to runde dybe Nicher, hvori maaske Maria eller Helgenbilleder har været indsatte eller malede i den katolske Tid. Knæfaldet foran Alteret udvidedes i 1830 i forommeldte Anledning, da en stor Herskabsstol, der optog for megen Plads i Koret, borttoges, og Prædikestolen, som ogsaa var placeret der tæt op til Kirkesangerens Stol, flyttedes ned i Kirken, hvor Herskabets Stol havde staaet, blev i 1832 anbragt en liden Døbefont, der sammensattes af et Marmormonument, som stod paa Geheimeraadinde Løvenskiolds Grav, men maatte borttages, da det nye Kapel skulde opføres; herved blev den gamle Granitdøbefont, der stod nederst i Kirken og ikke havde nogen Mærkværdighed i antikvarisk Henseende overflødig og borttoges. En ny Kirkesangerstol var allerede tidligere i 1817 traadt i den gamle Degnestols Sted.

I Koret er en Egetræs Tavle ophængt, som vidner om den Skik, der var gængs i det 17. Aarhundrede, ja senere,

1) Som Fodnote skriver Pastor H. J. Leth, at: — begge Dele bortkom ved Nørrejernløse Præstegaards Ildebrand 16. Aug. 1866.

at Præstekald af vedkommende Kirkeejere eller Kaldsberettigede blev bortgivet til Kandidater eller Præster, imod at disse forpligtede sig til at ægte deres Formænds Enker, der endog som et Arvegods kunde efterlades fra Mand til Mand. Man læser her følgende Inskription:

Vive memor mortis, moriens ut vivere possis.

»Her nedenfor hviler Maren Handsdatter hos hendes tvende forrige Mænd. Hun var født i Gudbjerg Præstegaard i Fyen, Aar 1619 den 15. November. Hun lefvede i Ægteskab med sin første Mand Hrr. Claus Jensen, fordum Herrens Tjener til Nør-Jerløse og Qvandløsse Sogn udi 10 Aar, med sin anden Mand Hrr. Svend Nielsen, ogsaa Sognepræst udi 4 Aar, med sin tredie Mand Hrr. Bolle Pedersen, nu i ligemaade Jesu Tjenere i 11 Aar, Herren være med hannem**). Hun døde 1674 den 20. Martii, hendes Alders 54 Aar og 4 Maaneder.

Salige ere de Døde, som døe i
Herren, de hvile af Deres
Arbejde. Apoc. 14. 13.

Soli Deo gloria.

I Korgulvet inden for Knæfaldet ved Alteret ligger en Sten med følgende Paaskrift i ophøjede Bogstaver*):

Her lig[g]er under thenne sten erlig oc[h]
velbyrdig Jomfrue Mette Barnekoes
som var Hans Barnekoes och frue
Mette Oxes daatter, oc[h] døde paa Birchh[o]lm
Aar MDLIX te 12. dag Septembris. Gud
giffue hende en gledelig opstandelse.

Stedets Præster havde i ældre Tid deres Begravelser i Kirken og især i Koret. Følgende Indskrift staar paa en Sten neden for Knæfaldet:

SEPULCRUM CUBILE TUTISSIUM
DNS: JOHANNES CHRISTIANUS HAF-
NIENSIS, QVI QVONDAM IN ECCLESIIS
NØRRE-JERRLOSSANA ET QVAND-
LOSSANA, DISPENSATOR MYSTE-
RIORUM DEI, CIRCITER ANNOS .....

*) og Portræt af Jomfru Mette Barnekow, staaende i en Portal, og foroven ses Barnekow'ernes og Oxer'nes Vaaben.

**) skal formentlig være »hende«, eftersom Hr. Bolle Pedersen først døde 1711, 81 Aar gl.

Stolestadegavl med Oxernes Vaaben. (H. Fyhn fot.)

Stolestadegavl med Barnekovs Vaaben. (Hans Fyhn fot.)

VIXIT UNA CUM SOSIA SUA CASTISS : CATHARINA PETRI F: MALMOGIENSI, SUB HOC MARMOREO SARCOPHAGO SIBI SUISQUE HÆREDIBUS POSITO IN PACE AD EXTREMAM USQUE TUBAM, REGUIESCUNT RESURRECTIONEM MORTUORUM LÆTISSIMAM AC REPARATIONEM OMNIUM RERUM XPECTANTES. ILLE OBLIT ANNO CHRISTI ..... DIE MENSIS ..... ÆTATIS SUÆ ..... ILLA ..... CUM VIXISSET ANNOS .....[1])

1) Tidligere havde man for Skik at lade sine Ligsten udarbejde med tilhørende Inskriptioner, hvori man dog efterlod Plads, for at Dødsaaret siden kunde tilføjes af de efterlevende, men disse forglemte ofte dette, og deraf kommer den Mangel paa Dødsfaldets Aar og Datum, man finder paa flere deslige Mindesmærker.

VOS QUI TRANSITIS NOSTRI MEMORES
ESSE SITIS
QUOD SUMUS HOC ERITIS FUIMOS
QUANDOGUE QUOD ESTIS.

I. C. K. K. P. D.

HUC CURSUS
FUIT
1615

I Stenens Hjørner er de fire Dyr udhugne, som tillægges de fire Evangelisters Billeder efter Profeten Ezechiel 1. 5. 14.

Fra Koret fører en Dør, hvorpaa staar Aarstallet 1581 ind i Sakristiet, og fra dette en Udgang til Kirkegaarden. Det er en senere Tilbygning, hvilket man erfarer af nogle Pilastre og en Niche (udv. paa Kirken), som derved er blevet indlemmet i det, man har de symmetrisk tilsvarende paa den modsatte Side af Kirken; i Nicherne har staaet runde Murpiller, der i Tidens Løb er forfaldne og bortkomne. I Aaret 1831 blev Sakristiet, som nu er 7 Al. 21 Tm. langt, 4 Al. 21 T. bredt og 4 Al. 10 T. højt, tildels nedbrudt og udvidet, ifølge en Bestemmelse Løvenborgs Besidder havde med en Del af det, hvilket dog formedelst hans Død i samme Aar ikke blev realiseret. I Stedet for dets brøstfældige Hvælving blev et Bræddeloft oplagt.

Gaar vi nu fra Koret ned i Kirken, har vi paa venstre Haand P r æ d i k e s t o l e n, et meget smukt i Eg udskaaret Arbejde af Lorentz (Jørgensen) Billedskærer 1679[1]). Fem fritstaaende Figurer smykker den, Troen (fidis) med Korset, Haabet (spes) med Ankeret, Kærligheden (caritas) med Barnet, Retfærdigheden (justitia) med Loddet og Sværdet og Styrken (fortitude) med Pillen paa Skulderen. Imellem disse fremstaaende Dyder er 4 fordybede

[1]) Samme Mand har udskaaret et i Landsbykirken ualmindeligt smukt Krucifiks over Opgangen til Koret i Buttrup Kirke.

Nørre Jernløse Kirke før Restaureringen. (Foto paa Nationalmus.)

Nicher, hvori ses i Hautrelief: Hyrdernes Tilbedelse, Kristi Korsfæstelse, Kristi Opstandelse og Dommens Dag. Paa Kanten nedenom Prædikestolen er Englehoveder og et Par udskaarne Navne I. N. S. og A. P. S. (maaske Kirkeværgernes?) og under den en Drue, Sindbilledet paa de Kristnes aandelige Forening med deres Frelser (Johs. 15, 5.). Paa Himmelen over Prædikestolen er ligeledes Englehoveder anbragte, og hæver sig desforuden seks flammende Lys, Kong Christian den 5tes kronede Navnetræk samt fire Cartoucher med følgende dels udskaarne, dels paamalede Inskriptioner: Laurentius[1]) statuarius fecit 1679 — Dnus Bollerus Petri Cimber Pastor 1679. — J. G. Fyhn decoravit 1831[2]) — Altare, suggestus. sedilia item decorata 1855. —

1) Pastor Winds Randbemærkning: Billedskærer, han boede i Holbæk.

2) Jeg havde nemlig i dette Aar dekoreret Prædikestolen og Altertavlen.

Inden i Himlen sender en luende Sol sine Straaler ned over Prædikantens Hoved. — Gud Herren være vor Sol og vort Skjold. Han give Naade og Ære. Ps. 84, 12.

Lige for Indgangen til Kirken ses Patriarken Jacobs elleve Sønner afmalede paa tvende Trætavler (Sønnen Josef er der ikke; maaske dette grunder sig paa 1. Mos. B. 49, 26, hvor der siges, at »han er adskilt fra sine Brødre«? Disse Tavler udgjorde tidligere Forsiden af et P u l p i t u r (»Pallen« i Almuesproget*), som var opsat inden for Kirkedøren, og strakte sig tværs over den vestlige Del af Kirken; da dette forstyrrede Kirkehvælvingens Skønhed og kunde undværes, nedtoges det i 1832, Billederne placeredes Stykkevis nederst i Kirken, samledes igen i 1844, og opmaledes og erholdt den Plads, de nu har**). Oven over og nedenunder hver af Sønnerne staar følgende meget abbrevierede og sammentrukne latinske Vers, der indeholder Jacobs Spaadom i 1. Mos. B. 49 Kap. og som i fri Oversættelse vel kunde gengives saaledes:

Ruben jeg kaldes og var den førstefødte af Jacob,
Udmærket i Værdighed og ingen saa mægtig som jeg,
Men da som Vandet jeg let steg op paa Faderens Leje,
Misted jeg Forrangen snart, misted min Højhed og Magt.

Pagten jeg slutted og brød, idet min krænkede Søster
Hævnede Simon sig, Mændene faldt for mit Sværd
Faderen vred blev i Hu, og hans Forbandelse hvilte
Ikke alene paa mig, desværre! og paa min Slægt.

I min Forbittrelse jeg har dræbt Sichemiternes Fyrste,
Stadens den stolteste Mur sprængte jeg, vild i min Harm.
Derfor jeg nu lider Straf, derfor jeg Levi nu haver
Ikke blandt Brødre min Lod, intet fast blivende Sted.

*) Pald, Bænk til at sidde eller stille noget paa (Kalkars Ordbog o. ældre danske Sprog.)
**) Findes ikke mere i Kirken.

Fremfor Brødrene jeg Juda lykkelig kaldes,
Faderen ikke til mig talte Forbandelsens Ord,
Sejerherre han mig kaldte og stærkeste Løve,
Som med Vælde formaar Fjenden at lægge for Fod.

Det faldt i Sæbulons Lod at bo ved Bredden og Havet
Og ved Skibenes Havn at tilbringe sit Liv,
Lediggang er mig en Pest, men alt hvad der hører til Søen
Jeg beflitter mig paa, derfor det lykkes for mig.

Hvorfor jeg Isaschar er saa lig lastdragende Æsel
Ønsker Du vide, og end, hvi jeg har Spaden i Haand?
Vid da, fornøjet jeg er med snævrere Grænser, min Møje
Gavner mig, samt at min Hals bøie sig maa under Aag.

Dan skal dømme sit Folk, som en af Israels Stammer,
Men forresten han og Slangen paa Stien er lig,
Hornslangen, som ved sit Bid fast griber Hesten i Hoven,
Hvorved Rytteren vil falde tilbage igen.

Gad den højmodige er, hans Tapperhed prøvet i Krigen,
Han erhvervede sig Sejerens Rov ved sit Sværd,
Af min Stamme udsprang Profeten den store Elias,
Som paa den gloende Vogn levende fo'er op til Gud.

Ceres's Gaver ej blot Du fik fra fedeste Jordbund
Bacchus's og o Asser! faldt i Din Lod;
Mange Konger derfor Du gavner med Brødet og Vinen,
Ja med Røgelse han krydrer en kongelig Ret.

Naphtalen ofte blev frelst fra mange truende Farer;
Ret som den kronede Hjort angribes af Hundenes Flok,
Saaledes blev ogsaa tidt vor Stamme prøvet i Krigen,
Men fluks reddet den blev af den barmhjertige Gud.

Jeg den yngste jo er, jeg Benjamin af Kanaaniten,
Jeg som i Fødselens Stund voldte o Moder! Din Død,
Sandhed er Skriftens Ord, naar denne Ulven mig kalder,
Thi naar Morgenen gryr, gaar jeg som Ulv ud paa Rov.

Billederne har kun ringe Kunstværd, men nogle af dem er udmærket paa forskellig Maade, som peger hen

paa Spaadommen om Personerne. Ruben gaar nedbøjet med en Krukke, Simeon drager sit Sværd, Juda er prægtigere klædt end de øvrige Brødre, Sæbulon har en Stang og Isaschar en Spade i Haanden. Maleren har ikke iagttaget Kostumet, thi de fleste staar i romersk Krigsdragt.

En smal stensat Vindeltrappe fører udefra op i Kirketaarnet, der har Slaguhr*) med Uhrskiver, samt tvende Klokker; paa den største, som vist er en af de ældste i Danmark, staar med Munkeskrift:

Anno dni. MCDIV. mensis Maii dici primi : ave Maria, gratia plena, dominus tecum,

og paa den anden Klokke:

Verbum domini manet in æternum. Anno 1585 lod Jep Monsøn og Ep Henningsen støbe denne Klokke i Sørby**) af H. M.

Paa Klokkestolene, som er af Eg, er udhugget Aaret 1700 og 1726.

Til den nordre Side af Kirken og forenet med den stødte et Kapel, hvor 4 af Løvenborgs ældre Besiddere, Baronesse Brockdorff, og senere flere af den Løvenskioldske Familie var bisatte. Fra Kirken var en Indgang til Kapellet, denne blev siden tilmuret, efter at Ligene var udtagne og jordede, og Rummet blev brugt til Materialhus, indtil dette i 1832 nedbrødes og dets Mure og hvad der af dem kunde benyttes, anvendtes til det nuværende Kapel, der staar frit paa den Plads, hvor forhen et smukt ind-

*) Prof. J. H. Larsen, Mehrløse Herred, 2. Hæfte Side 45 (1845 — Nationalmus. Arkiv) skriver om Nørre Jernløse Kirke: Hvor vigtigt et saadant Uhrværk med Skive og Viser uden paa Taarnet maa have været paa en Tid, da Lomme- og Stueuhre enten var ubekendte eller og kun meget sjældne, og ikkun i formuende Folks Hænder, kan man slutte deraf, at man i de mørke mange Dage under vore Bredde[grader] ikke vidste Tiden og ikke engang paa bestemt Tid kunde ringe Morgen- og Aftenklokker. (Oplysninger til Beskrivelse af Nørre Jernløse- og Kvandløse Sogne synes Prof. Larsen i øvrigt at have fra Pastor Fyhn.)

**) Samme skriver: Sandsynligvis Søby eller, som det nu hedder, Sæby i Løve Herred.

hegnet og beplantet Familiebegravelsessted var anlagt; Pladsen sløjfedes og det nye Kapel opførtes i en skøn gotisk Stil, med opstaaende højere og lavere Kamme rundt omkring paa Gesimsen, hvilke dog senere blev borttagne, da de holdt paa Fugtighed ved Bygningen og beskadigede dens Sparreværk, som allerede i Aaret 1839 maatte erstattes med et nyt. Dette Kapel havde sidst afdøde Baron Løvenskiold isinde at opføre, men maatte overlade dets Opførelse til sin Søn, Løvenborgs nuværende Besidder, hvilket ses af en Lapidarskrift over dets Indgang: »Sønnen ærede Faderens Villie og lod dette Capel opføre 1832«. Førend hans Fader her kunde bisættes, indrettedes et Gravkammer i en Høj, Carlsberg ved Løvenborg, midt i en skøn Lund, hvis Træer den afdøde, der elskede Trækulturer og fremmede den paa sit Gods, havde indrettet og fredet om med en Forstmands Omhyggelighed. Nu hviler han i det nye Kapel, paa hans Kistes Plade staar følgende af ham selv, der stadig havde Døden for Øje, forfattede Indskrift:

Her gjemmes det Jordiske
af
Baron Carl Løvenskiold,
ældste Søn af
Michael Herman Løvenskiold
og
Frue Frederikke Juliane Marie
født Grevinde af Knuth.
Han var født d. 3. Febr. 1783
Succederede sin Fader d. 9. April 1807.

Efter mange Livets Glæder, men og mange haarde tildels selvvoldte Lidelser forlod han denne Verden d. 2'den November 1831, i det salige Haab, at Gud for Jesu Skyld vil tilgive ham hans Synder, samle ham med hans Kjære, og forunde ham paa Dommens Dag en ærefuld og glædelig Opstandelse.

Joh. 16. 22.

I have vel nu Bedrøvelse, men jeg vil see Eder igjen og Eders Hjerter skal glædes, og Ingen skal tage Eders Glæde fra Eder.

I Kapellet staar endnu tre Kister, i hvilke en Søn og en Datter samt en Dattersøn af fornævnte Broder er nedlagte, Sønnens Kiste bragtes hertil fra Kundby Kirkes Kapel, hvor den i flere Aar havde henstaaet. Inskriptionerne lyder saaledes:

Her gjemmes det Jordiske af Ove Rammel Sehested Løvenskiold, en elsket Søn af Hr. Eggert Christopher, Baron af Løvenskiold til Holden og Frue Frederikke Løvenskiolds, født paa Holden i Norge d. 11'te August 1816, død paa Wognserup d. 25'de Januarii 1819. Fra Jordens Lidelser, som han fra sin Fødsel maatte prøve, blev han tidlig henbragt til Evighedens Fred i Jesu Christi Favn, — Jobs B. 1, 21. Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!

Herunder gjemmes de jordiske Levninger af Frøken Frederikke Juliane Minni Baronesse af Løvenskiold, elskelig Datter af Hofjægermester og Overførster Eggert Christopher Frederik Baron af Løvenskiold og Frue Margarete Frederikke Sophie, Baronesse af Løvenskiold født Løvenskiold, født den 2'den Oktober 1817, død d. 11'te Julii 1835.

Dit Smil var Faders Glæde
Din Sjæl var Moders Trøst
Dit Liv var Uskylds Kjæde
Nu fri for jordisk Brøst.

Fred være med hendes Støv.

I den tredie lille Kiste hviler Herman Krogh, Søn af Kammerjunker og kongelig Skovrider Hr. Krogh og Frue Marie født Løvenskiold paa Landlyst ved Helsingør. Han døde paa Løvenborg d. 16'te Septbr. 1855, 6 Aar gammel.

I Nørre Jernløse Sogns Kirkebøger findes følgende af den Løvenskioldske Familie optegnede som bisatte i det

ældste nedbrudte eller jordede under det nye nuværende Kapel:

1. Stamherren Konferensraad Herman Løvenskiold, Herre til Birkholm og Nørrejernløse Kirkes Patron, begravet den 5te Junii 1750, 72 Aar, 5 Maaneder og 2 Uger gammel.
2. Geheimeraad Baron Severin Løvenskiold, begravet den 19de April 1776, 58 Aar.
3. Komtesse Knuth, bisat d. 20de Januarii 1779 i Nørrejernløse Kirke. Hun døde paa Wognserup, 16 Aar gammel.
4. Baronesse M. Fr. C. Løvenskiold, begravet d. 13de Martii 1788, ¾ Aar gl.
5. Baronesse C. W. C. Løvenskiold, begravet den 21de Junii 1793, 2½ Aar gl.
6. Geheimeraadinde Løvenskiold, begravet d. 19de Maii 1796, 65 Aar gl.

Over hende var opsat et Monument af hvidt Marmor, men Indskriften derpaa, som bestod af forgyldte paanittede Bogstaver, var afpillet, da nuværende Sognepræst kom til, men følgende første Vers af et Digt, H. W. Riber forfattede over hende, var indgaaet i Stenen og læseligt:

I som attraae Danequindens Hæder
I som føle blide Dyders Værd!
Dette Sted med stille Sorg betrædes
Ak! thi Eders Søster hviler her[1]).

7. Den 2den Februar 1798 begravedes her M. F. S. Sundt fra Løvenborg. Et Monument af Sandsten stod paa denne Frøkens Grav, og i dette var indsat en hvid Marmorplade, der, efter at Stenen efterhaanden var hensmuldret, befæstedes mutileret i Kirkegaardens Ringmur og har følgende Indskrift:

»Her er nedlagt det Jordiske af en god, from, redelig og Gud inderlig hengiven Pige, Frøken Margarethe Frederikke Sophie Sundt, død 25. Januar 1798. Fred baade i hendes Sjæl, den hvile over hendes Aske, hendes Minde er udødeligt i hendes Venners Hjerter.

8. Den 4de Maii 1804 bisattes i Kapellet Baronesse Frederikke Juliane Marie Løvenskiold, født Komtesse Knuth, til derefter at begraves; Hun døde d. 26de April s. A., 49 Aar gl.

---

[1]) H. W. Ribers samlede Digte 11te Del. Kbhvn. 1803.

9. Den 15de April 1807 bisattes Her Baron Michael Herman Løvenskiold, Kammerherre og Amtmand over Holbæk Amt, Ridder af Dannebrog, som døde paa Løvenborg d. 9de April s. A. 57 Aar gl.
10. Den 3die Maii 1855 førtes hertil og begravedes paa Familiens Begravelsesplads paa Nørre Jernløse Kirkegaard ved Kapellet, efter hendes Ønske, Baronesse Frederikke Juliane Marie Løvenskiold (39 Aar) Datter af Kammerherre, Hofjægermester, Baron Carl Severin Christian Herman Løvenskiold til Løvenborg og Frue Frederikke, født Kaas og Søster til nuværende Løvenborgs Besidder, Kammerherre, Hofjægermester, Baron Herman Frederik Løvenskiold og til Kammerjunker Carl George Løvenskiold, Toldkasserer i Frederikssund, hos hvem hun døde af Kolera d. 26. Juli 1853.

Paa Kirkegaarden er en Ligsten oprejst ved Sakristiets østre Mur over Frederik Guillaume Henri Mourier, Oberstløjtnant, Ridder og Dannebrogsmand, som døde paa Dorothealyst d. 22. Aug. 1820. Med sønlig Taknemmelighed satte det kongelige Artillericadet-Institut sin 29-aarige Fader og Forstander dette Minde.

Paa den modsatte Side af Sakristiet vidner en simpel Trætavle om, at Johannes Aldewelt, Præst i Nørre Jernløse og Provst i Merløse Herred, samt hans første Hustru, Catharina Margrethe, født Konstrup, ligger her begravet*). Hun døde d. 28. Juni 1787, 56 Aar gl., og han d. 26. Februar 1800, 65 Aar gl.

Kirkegaarden omgives af en Ringmur, hvoraf man ser, at noget er fra en ældre Tid; langs med denne er Træer plantede, og over de hensovedes Grave kan man synge med Digteren[1]):

> Til Tanker Du indbyder mig, Du stille Sovested,
> Her hvor den trætte Landmand sig til Hvile lægger ned,
> Han Jordens Dagværk fuldendt ser, for ham er Hvilen sød,
> Ej vaagner han til Møje mer og ej til Jordens Nød.

Kirken ejes af Kammerherre, Hofjægermester, Baron Løvenskiold til Løvenborg. Dens første Ejer af den Løven-

*) Hans anden Hustru, en Kierulf, døde i Roskilde 1825.
1) Præsten Lund i Kjeldby Kirke paa Møen.

skioldske Familie, der havde jus vocandi, var daværende Etatsraad Herman Leopoldus (Løvenskiold), Herre til Birkholm (Løvenborg), Aggersvold og Ulefos i Norge m. m., der, saa vidt vides, alternerede i denne Rettighed med Justitsraad Klinge, Herre til Bonderup, som var Kvandløse Kirkes Patron. Den sidste af Løvenborgs Besiddere, som havde Kalds- eller Forslagsret til Nørre Jernløse Pastorat, var sidst afdøde fornævnte Kammerherre og Hofjægermester, Baron C. S. Chr. H. Løvenskiold, der døde 1831. Nu er som bekendt denne Rettighed bortfalden, og Kongen den eneste Kaldende til gejstlige Embeder. — Kirketiende hæves af Kirkeejeren og Kongetiende af Kjøbenhavns Kommunitet.

Bestemmelsen af den Tinkande, som i sal. Baron C. Løvenskiolds Tid skulde anskaffes som en Reservekande ved Alteret i Nørre Jernløse Kirke, forandredes af hans Søn, nuværende Kirkeejer, Baron H. F. Løvenskiold derhen (under 29. December 1841) at blive, i Stedet for den hidentil brugte Glasflaske, en Vinkande, hvoraf Vinen ved Kommunionen skulde hældes i Bægeret. — (Jfr. Side 94.)

Til Kirkens Inventarium henhører endnu, som forglemt at anføre: 1. et i Kirken 1685 af Præsten Bolle Pedersen opsat Krucifix, 2. tre Tavler til at ombæres paa de anordnede Dage, paa den ene af dem, Fattigtavlen, er indskaaret Bogstaverne N. I. S. 1705 samt med ophøjede Bogstaver: Syr. 7. Cap. Ræk den fattige Din Haand og Du skal blive rigelig velsignet, 3. en Kirkeblok fra 1712, 4. en Bøsse efter Lov af 8. Marts 1856, 5. to Tavler med tilhørende Skydenumre og 6. en Spade til Jordpaakastelse.

II. Kvandløse Kirke.

I Kvandløse Bye ligger Sognets Kirke, der er en mere omfattende og rummelig Bygning end Hovedsognets, og er vel fra samme Tid som dettes. Over Kirkegaarden, der er omgivet af en Ringmur og lukkes med en Stakitport, gaar man nogle Trin hen til den ydre Kirkedør og ned i Kir-

kens Vaabenhus, hvorfra en Trappe fører op i Taarnet[1]); i dette hænger 2 Klokker, paa den ene staar skrevet: »Jørgen Hansen Kalundborg. Si deus pro nobis, quis contra nos 1658«[2]); den anden var 1790 bekostet af en Overauditør Wünch, som fra 1766 til 1796 ejede Bonderup i Tostrup Sogn; den var »Gud alene Æren« støbt i Kjøbenhavn af Klokkestøberen D. G. Herbst, revnede, som man fortæller, 1822 ved Ringning over en Gaardmand Hans Jørgensen af Kvandløse paa hans Begravelsesdag, klinkedes vel 1829, men forblev i en skrattende Tilstand og kasseredes. Helligtrekongersdag d. 6. Januar 1838 nedstyrtedes den fra Taarnet og førtes til Kjøbenhavn for at omstøbes, den vejede 3 Skippund*) og 11 Pund, men den nye, som ophængtes i Taarnet den 4. Februar 1839, vejer 3½ Skippund og er støbt 1838 af J. C. & H. Gamst.

Den indre Kirkedør, hvorpaa staar udskaaret med ophøjede Bogstaver:

»Denne Dør lod Jep Nielsen giør 91«

(1591) aabner Adgang til Kirken; ligeoverfor denne Dør har i Kirken været en anden, som nu er tilmuret, formentlig til de Processioner, som i Katolicismens Tid gik igennem Kirken**), denne har sit Lys fra Taarnmurens og den nordre Sidemurs Vinduer; der ses vel Spor af Vinduer paa den søndre Kirkemur, men disse er senere tilmurede. Kirken er indvendig over 41 Alen lang, 9 Alen bred og 9½

1) Pastor Wind skriver i en Randbemærkning: Ved det søndre Hjørne mellem Taarn og Vaabenhus ses Rester af en Trappes Trin. Trappen har i sin Tid ført op til Klokkerne, saa man kunde komme ind i Taarnet udvendig fra. Det kan ses i Taarnet, at der fra Trappen har været en Dør derind. Den er nu tilmuret. Naar Trappen er tagen bort, vides ikke mere.

2) Dette har Pastor Wind overstreget og i Stedet indført i Margen: Jørgen Hansen i Kalundborg Geter (ɔ: Klokkestøber) Si Deus pro nobis quis cuntra nos«. Paa Klokkens ene Side er anbragt 3 adelige Vaaben, hvorover der læses: I F K og H R K. Under Vaabnene: Anno 1658.

*) 1 Skippund = 320 Pund.

**) Kvindedøren.

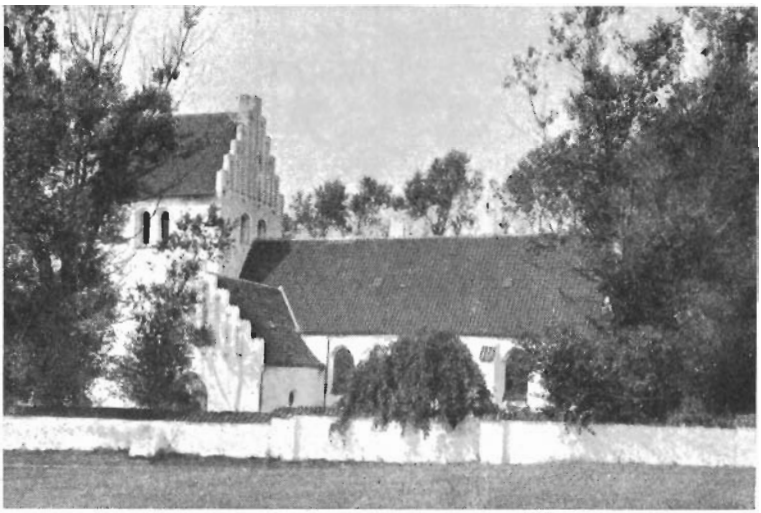

Kvandløse Kirke (Foto c. 1910).

Alen høj, den er hvælvet[1]) og har Ribber i Spidsbueform; til dens Kor støder Sakristiet, ogsaa hvælvet, men nok en nyere Tilbygning, for Resten skæmmes Kirkens Indre ved nogle under Hvælvingerne tværs over spændende Træbjælker, hvorpaa tidligere har været oplagt et Bræddeloft[2]). — I Aaret 1763, da den tilhørte Greve Johan Ludvig Holstein til Ledreborg, erholdt den en Hovedreparation, hvorved dens mange billedskaarne Prydelser skulde være borttagne. 1766 ejede, som meldt, Bonderup Kirken, og i 1797 blev den købt til Løvenborg og skal have kostet 8525 Rdlr.

I Koret er A l t e r e t, hvis Bord var fastgjort ved et lavt Stykke Mur, indtil denne 1843 borttoges, saa det blev fritstaaende og gav Menigheden Gang omkring Alteret,

1) Pastor Winds Randbemærkning: — — men **har ikke altid** været det, hvad tydelig kan ses, idet der paa Loftet over Hvælvingerne findes Rester i Murene af de afskaarne Bjælker. Paa nordre Side over Hvælvingerne findes Levninger af en smuk malet Frise, der sagtens har løbet Kirken rundt under det oprindelige Træloft. Frisen har endnu smukke, stærke Farver.

2) Disse Bjælker er i Aaret 1858 borttagne og Stræbepiller anbragt paa den udvendige Mur for at styrke den.

efter gammel Skik ved ministerielle Forretninger og paa Offerdagene. Foran paa Alterbordet er et Antemensale, et Maleri paa Egetræ, saavidt skønnes af Alder med et lignende i Nørre Jernløse Kirke; det er 3 Alen 3 Tommer bredt, 1 Al. 15 Tommer højt. Paa en grønmalet Kridtgrund ses tvende Kvindefigurer med et nøgent siddende Drengebarn (Kristus) imellem sig; Kvinden paa dets venstre Haand (Maria) som holder paa det, er iført en grøn Klædning og en rød Overkjortel med gult Underfoer, over hendes Hoved falder et hvidt Slør ned paa Skuldrene. Kvinden paa Barnets højre Haand har et langt udslaget Haar og en aaben Krone paa Hovedet, hun omfatter med venstre Haand dets højre Arm og holder i højre Haand en Drueklase, som det rækker efter; hun er ogsaa i grøn Dragt med en hvid Overkappe, der hænger fra Skuldrene ned over hendes Skød; bagved begge Kvindefigurer er to smaa røde grønblommede Tæpper opfæstede. Personerne er i siddende Stilling, deres Fødder hviler paa et Fodstykke med to opstaaende Sidepiller, hvorfra et perspektivisk anbragt Gelænder falder tilbage. Under Fodstykket er et i grønne, brune og hvide Tavl ligeledes perspektivisk aftrukket Gulv. — Paa Alterbordet er Altertavlen oprejst; denne var tidligere en simpel Opstalt af Træ, hvorpaa i tre Rum tre yderst slette Stykker var malede, forestillende Nadveren og et Par Optrin af Jesu Lidelseshistorie. Denne Tavle omskiftedes i 1837 med en anden, der sammensattes af fire i sorte og forgyldte Rammer indfattede Rum, hvorpaa Indstiftelsesordene: »Vor Herre Jesus Christus i den Nat, da han blev forraadt« o. s. v. paa Dansk og Latin er malede. Disse Tavler indesluttes af to Pilastre og en Gesims med trekantet Frontespice. Paa Altertavlens Fod staar de Ord: »Hvo, som æder dette Brød eller drikker Herrens Kalk uværdeligen, forsynder sig mod Herrens Legeme og Blod. Men hvert Menneske prøve sig selv og saaledes æde han af Brødet og drikke af Kalken«. 1. Cor. 11, 27—28. — Det kan bemærkes, at de fire nævnte Tavler

Kvandløse Kirke før Restaureringen (med Fyhns Dekorationer paa Korvæggen). Fot. paa Nationalmuseet.

udgjorde forhen Altertavlen i Nørre Jernløse Kirke førend 1826, da Altermaleriet dèr blev opsat. Alterbordet er forsynet med tilhørende Alterklæde og Alterdug, omgivet af et Jerngelænder og et med Læder betrukket udstoppet Knæfald. Til Brug ved Kommunionen haves, foruden de befalede Messeklæder, en Kalk og Disk af forgyldt Sølv; en gammel Oblatæske fra 1718 omskiftedes som meldt, med en anden, der fra 1743 til 1855 tilhørte Nørre Jernløse Kirke; til disse Ornamenters Opbevarelse har Kirkeejeren, ligesom til Nørre Jernløse Kirkes, bekostet et elegant

Futteral. Paa Grund af hans salige Faders Ønske at holde de upassende dagligdags Vinflasker borte fra Alterbordet, har Kirkeejeren endvidere anskaffet en Tinvinkande, lakeret og i smuk Vaseform i Aaret 1841, den vejer 4 Pund 18 Lod og kan modtage 3 Flasker Vin.

I Aaret 1845 udfyldtes den store Væg bag Alteret med en gotisk Decoration for at give Altertavlen et bedre Relief. Denne Decoration*) bliver iaar (1857) opfrisket og mere fremtrædende, og gennem dens Buer vil man, om Gud vil, komme til at se Byerne Bethlehem og Jerusalem efter de Afbildninger, man har af dem, skitserede i Mellemgrunden af nuværende Stedets Præst. For øvrigt vil hele Kirkens Indre iaar erholde et smukt og hyggeligt Udseende. I Koret er Kirkesangerens Stol, bekostet til Reformationsfesten 1817, og i Kirken 21 Stole paa hver Side af Mellemgangen, der er udskaaret paa dem adskillige barokke Figurer af Brystbilleder, Blomster m. m., men uden mindste Kunstværd, formodentlig af en Snedker Lauris Olsen, der har tegnet sit Navn paa en af dem, og en Jes Rasmus Nielsen, der, som han føjer til, »var ogsaa med at giøre disse Stole«.

I Kirkegulvet ligger to Ligsten, paa den, der er Koret nærmest, er i Hjørnerne Dyrene udhuggede, som efter Exechiels 1, 10, tillagdes de fire Evangelister, endvidere et Dødningehoved og følgende Inskription over den forhen nævnte Jep Nielsen:

1. Jeg haver været det, Du er nu,
Hvad jeg er nu, bliver ogsaa Du.

Her ligger begrafuit erlig Mand Jep Nielsøn, som var Kirkeværge til Kvandløse Sogn udi 30 Aar og døde han den ..... med hans kiære Hustru Ane Laurisdaatter og døde hun .....

*) Bestod af fire Felter, og blev ved Kirkens Restaurering hensat paa Kirkens Loft, senere er to af de mindst medtagne Malerier restaureret, og findes nu i den af Gaardmand Ole Peder Jensen i Kvandløse indrettede lille Samling.

Saa elskte Gud Verden, at han
gav sin enbaarne Søn o. s. v. Joh. 3.

Denne Steen hører Jep Nielsøn til og hans sande Arffuinger.

---

2. Herunder hviler erlig og velforstandig Mand S. Thomas Nielsøn, barnfød i Jüdland i Vesterfrissing Anno 1597, fordum Ridefoged og Skriver paa Landskrona Slot i 8 Aar, Herredsfoged i Voldborg Herred i 10 Aar, Raadmand og Byfoged i Holbæk i 10 Aar og siden Herredsfoged i Merhløse Herred i 9 Aar, døde i sin Bestilling 1655 den 14de April i hans 58. Aar, efter at han havde levet christeligen og vel med sin kiere Hustro Maren S. Daatter paa det 15. Aar, som denne Steen til en Ære og christelige Amindelse over hannom haver ladet bekoste. Gud skal paa den yderste Dommedag opvække hannem og give hannem efter sit Ord ..... Verdens Krans og Krone, Anno 1655. — Alle Ting tjene dem tilgode, som frygte Gud.

Ovenover Mandfolkestolen er Prædikestolen fra 1638, sort malet 1845, med fritstaaende hvide Figurer, forestillende Christus og de fire Evangelister med de tilføjede symbolske Dyr. Rundt om Prædikestolens øverste Kant staar skrevet paa blaa Grund: Salige ere de, som høre Guds Ord og bevare det, Luc. 11, og i Nicherne mellem Figurerne og paa Prædikestolens nederste Afdeling, ligeledes paa blaa Grund, disse Bibelsprog, Matth. 11, 28. Marci 13, 10, 13. Lucæ 19, 10. Joh. 8, 12 — Matth. 3, 17. Marc. 13, 31. Luc. 21, 36. Joh. 14,6. Prædikestolen har ingen Himmel over sig.

Lige over for Prædikestolen er ophængt et udskaaret Billede*) af den Korsfæstede, omgiven af fire Engle, der i Kalke opfanger det af Jesu Vunder udstrømmende Blod. Paa Korsets Ender er 3 Roser malede med Hentydning paa Brudens Forening med sin Brudgom, Højs. 2, 1. 2. og med Overskrifter: Rose i Saron, — Rose i Dalen, — Rose blandt Torne. Hvor minder dette os om J. A. Brorsons dejlige Salme: »Den yndigste Rose er funden« o. s. v.

---

*) Det synes at have hængt over Opgangen til Koret indtil 1836, da det i Anledning af Reformations Jubelfesten d. 30. Marts blev opmalet af Pastor Fyhn og derefter fik sin Plads paa Væggen over for Prædikestolen.

Ja, Jesu o stedse Du være
min Rose, mit Smykke, min Ære!

Ved Korsets Fod staar skrevet: »Skuer og ser om der er nogen Smerte som min Smerte!« Jes. Begr. 1, 12.

Nederst i Kirken er Døbefonten med sit Messingfad, der, som bemærket, bragtes herhid fra Nørrejernløse Kirke. Rundtom Randen paa dette ses i drevet Arbejde de sædvanlige Hjortefigurer, der bringer os Salme 42, 2. i Erindring, og midt paa Fadet Mariæ Bebudelse med den paa Døbefadene saa almindelige ulæselige Skrift[1]), som af Pastor Fyhn er aftegnet i »Efterretningerne« tilligemed Dresselbjergernes og Grubbernes Vaaben, der er indgraveret i Messingfadet.

I en Fordybning i Muren staar paa en sort Tavle: »Lader de Smaae komme til mig og formener dem det ikke, thi Guds Rige hører Saadanne til«.

Til Kirken hører en Messingbøsse, anskaffet 1856, for deri at nedlægge Menighedens frivillige Gaver til Understøttelse for Fattige, der ikke henhører under det almindelige Fattigvæsen, iflg. Lov af 8. Marts 1856, endvidere en laaset Kirkeblok, 3 Tavler og en liden Spade til Præstens Brug ved Jordpaakastelse. —

Baroniet Løvenborg ejer ogsaa denne Kirke; ingen Kapitaler, Legater eller Donationer ere den tillagte. Til dens Ringmur støder et lidet Hus, som beboes af Klokkeren, dets Gavl og tykke Mure lader formode, at det tilforn har været en Kirkelade*), til deri at opbevare Kirketiende.

---

1) I Åkermans Forsøk till Beskriftning øfwer Hellestads Pastorat, Lund 1828, staar paa et Messingfad i Fonten i Dalby Kirke adskillige Bogstaver, men da disse er fra Carl den Stores Tid, kunne de ikke hjælpe til Dechifrering af den Mariæ Bebudelse, i en Kreds nærmest omgivende og meget udslettede Skrift paa vort Døbebækken, hvor firegange Ordet gentages.

1) Pastor Winds Fodnote: Den underlige Indskrift er tydet saaledes: Gæt (rathe, der skal være Plattysk) hvem jeg er! (Efter Uldals Oplysning). — Efter al Sandsynlighed er foranstaaende Indskrift fuldstændig meningsløs. Indskriften findes ofte paa Døbefade, der ere fabrikerede i Nürnberg.

*) Fotografi af denne findes i Nationalmuseets Billedarkiv.

Hvad der Pagina 112 er anført om Decorationerne paa Muren bagved Alteret i Kvandløse Kirke, udførtes i Aaret 1858, da jeg malede Byerne Bethlehem og Jerusalem efter de Litografier af disse Steder, som forefindes i Meiers Konversations - Lexikon, og føjede jeg dertil følgende Vers:

1. **Under Bethlehem:**

Du lille Bethlehem i Judæ Land
Blandt Tusind Steder er den største vorden,
Da i dig fødtes Herren Gud og Mand,
Som bragte Fred og Frelse ned til Jorden.

Michæ 5,1

Fra Brødets Hus udgik det Himmelbrød,
Som mætter hungrig Sjæl i Liv og Død,
En Kilde, Jesu! aabnet er i Dig,
Som læsker, styrker os evindelig.

Joh. 4.

2. **Under Jerusalem:**

En Dag du smykked Ærens Konges Vej,
Jerusalem! men haaned ham den næste,
Thi da i ham Din Gud Du kendte ej,
Dit Hosianna blev til et Korsfæste.

Jerusalem er udlagt: Fredens Borg,
Men ak! den Fred omskiftedes til Sorg,
Ej Verdens Fred vor Jesus Krist os giver,
Men sin, som var og er og evig bliver.

Lucæ 19.

Til yderligere Prydelse for Kvandløse Kirke sattes paa Alteret Juledag s. a. et smukt Kristusbillede efter Billedhuggeren Thorvaldsens Arbejde i Frue Kirke i København.

JENS JØRGEN FYHN fødtes i Kolding den 9. Februar 1788 og var eneste Søn af kgl. Portner og Toldbetjent ved den Søndre Port, Ambrosius Ambrosiussen Helgerud Fyhn, der var født i Norge, og Hustru i hans andet Ægteskab, Marie Elisabeth Wolder. Han dimitteredes fra Kolding Latinskole 1806 og tog det følgende Aar anden Eksamen, blev 21. Juli 1814 teologisk Kandidat, hvorefter han i 4½ Aar var Huslærer paa Løvenborg. Aaret 1819 aflagde han begge de praktiske Prøver og 17. Marts s. A. blev han personel Kapellan hos Præsten Alexander Loffmann i Karise og Alslev og ordineret Kateket og Førstelærer ved Borgerskolen i Ringsted 22. November 1820. Den 26. Marts*) 1824 blev han, paa Kammerherre, Hofjægermester, Baron Carl S. C. H. v. Løvenskiolds Forslag, kaldet til Sognepræst i Nørre Jernløse og Kvandløse Sogne, i hvilket Embede han indgik som den 15tende i Præsterækken efter Reformationen og forblev her i 37 Aar, indtil han 12. December 1860 tog sin Afsked.

Pastor Fyhn var en meget flittig og virksom Mand, der besad mange Interesser og Evner. Foruden de omskrevne »Efterretninger om Nørre Jernløse og Kvandløse Sogne« havde han fra sin tidligste Ungdom samlet Bidrag til sin Fødebys Beskrivelse og Historie, og udgav 1848 »Efterretninger om Kjøbstaden Kolding«, som han forsynede med flere egenhændige Tegninger. Da Kolding Bys Historie og Topografi tidligere havde været saa godt som ubearbejdet, vakte dette Værk ved sin Fremkomst megen Anerkendelse, og Aaret 1860 fulgte et Tillæg for Tidsrummet 1848—60. Værket er nu meget efterspurgt og sjældent, og ses ofte benyttet som Kildeskrift. Som Erkendelse for dette Arbejde rejste Kolding By 1907 — 41 Aar efter Pastor Fyhns Død — en Mindesten paa hans Grav, og det blev overdraget Pastor Wind at besørge Indkøbet og Opsættelsen af denne.

Som Maler udførte Fyhn ikke saa faa Arbejder, uden dog at være nogen fremragende Kunstner paa dette Omraade. Foruden de i »Efterretningerne« omskrevne Arbejder findes der i hans Familie og hos Familier, han havde Tilknytning til, endnu adskillige af hans Billeder. Medens han var Huslærer paa Løvenborg, malte Fyhn 1817 et nyt Alterbillede**) til den gamle Altertavle fra 1625 i Butte-

*) Pastor S. V. Wiberg skriver 26. Maj, hvorimod Fyhn selv opfører 26. Marts.

**) Alterbilledet forestiller Gravlæggelsen.

rup Kirke under Løvenborg. Den af ham selv omtalte Dekorering af Prædikestolen i Nørre Jernløse Kirke, var vist ikke saa god, og det samme kan vist med Rette siges om andre af hans Dekorationsarbejder, men en Undskyldning herfor maa sikkert søges i hans Trang til at gøre Kirkerne

hyggelige og i Datidens Smag*). At han paa mange Omraader havde en udviklet Forstaaelse og Sans for det historiske og dets Bevarelse, fremgaar jo af hans »Efterretninger« baade om Kolding Købstad og Nørre Jernløse og Kvandløse Sogne, og han turde maaske nævnes blandt de første, hos hvem denne Interesse var vakt.

Allerede Aaret 1837 indsendte Pastor Fyhn nogle Fund af Oldsager til Nationalmuseet med ledsagende Ind-

*) Prof. I. H. Larsen skriver 1842, Mehrløse Herred 2. Bind S. 45. Nationalmus. Sognets lille, men vel vedligeholdte og stedse forskønnede Kirke.

beretning, og 1850 gjorde han Museet opmærksom paa Kirkernes gamle Antemensaler, af hvilke han gav en udførlig Beskrivelse, ligeledes af Nørre Jernløse Kirkes Apsis, som han ledsagede med en udmærket udført Pennetegning.

Naar særlige Lejligheder gaves til Afholdelse af Festligheder i Sognene i Tilslutning til Kirkerne, var Pastor Fyhn en ivrig Arrangør. For at give saadanne Højtideligheder et smukt og stemningsfuldt Præg, blev der rejst Æreporte eller Dekorationer blev opsatte eller ophængte med Udsmykning af Blomster og Grønt, forsynet med malede Symboler, Inskriptioner eller Vers, der hentydede til Anledningen, hvortil han ogsaa skrev Sange eller Salmer, som blev afsungne under Højtideligheden.

Fyhn har efterladt sig et Utal af Lejlighedssange, dels skrevne for saadanne afholdte Højtideligheder eller for sin Omgangskreds i Sognene, hvoraf flere for Familien Løvenskiold, ligeledes i Anledning af indtrufne Begivenheder i Præstegaarden, glædelige som sørgelige, der giver et godt Billede af ham selv og hans Omgivelser.

Naar man læser Pastor Fyhns »Efterretninger om Nørre Jernløse og Kvandløse Sogne«, i hvilke han ogsaa beretter om Højtideligheder i Kirkerne indtrufne, og Forandringer og Familieforbindelser i Sognene efter ældre Mænds Udsagn og meget andet, forundres man over, hvor fortrolig han har været med sine Sogneboere og alt vedrørende Sognene.

I hele sin Færd var Fyhn en højagtet Mand, som ved sin dybe, men lyse Religiøsitet, forenet med sine mange Interesser og Evner og store Virkelyst, i sin lange Embedstid gjorde sig ualmindelig afholdt af sine Menigheder, og endnu, 84 Aar efter at han tog sin Afsked, lever hans Minde i Sognene og nævnes med den største Ærbødighed*).

Efter sin Afsked i Aaret 1860 bosatte Pastor Fyhn og Hustru sig i København, og det var her, han i Aaret 1862 i en Alder af 74 Aar nedskrev »Efterretningerne« efter sine igennem Aarene foretagne Optegnelser. Ved sin Bortrejse fra Sognet modtog han af sine Sogneboere som Tak og Erindring et stort Billede — Jesu Bjærgprædiken — samt et meget smukt Taffelur med Inskription, hvilke Gaver endnu er i Familiens Eje.

Den 2. Juli 1822 blev Pastor Fyhn viet i Vigersted

*) Ifl. en Udtalelse af Sognets nuværende Præst, Jørgen M. Larsen.

Kirke til Louise Marie Husum, født 12. April 1800 i Vigersted Præstegaard, Datter af Sognepræst Thomas Peter Husum og Hustru Anna Gjertrud Birchedal. Hun blev ham en god og forstaaende Hustru, med hvem han levede i et harmonisk Ægteskab og om hvem det sagdes, at hun spillede en vis Rolle som den praktiske Balance til al Præstens Teori og Poesi.

Fyhn døde i København den 25. Februar 1866 og blev under stor Deltagelse bisat fra Vor Frue Kirke 3. Marts, hvorefter han førtes til Nørre Jernløse. Dengang var Jernbanen endnu ikke anlagt til Kalundborg, og Pastor Wind meddeler fra sin Embedstid: Et smukt Træk fra Kvandløsernes Side blev tilfældigt meddelt mig forleden og fortjener, som det synes mig, at mindes. Da gamle Pastor Fyhn var død i København som afskediget Præst, og hans Lig blev ført ad Roskilde Landevej for at begraves paa Nørre Jernløse Kirkegaard, mødte Kvandløserne ved Nykro for at tage imod det. De bar det saa til Kvandløse Kirke. Der afholdt efter deres Ønske Pastor Fyhns Eftermand, Pastor Leth, en lille Sørgegudstjeneste i Kirken, hvor Liget var sat ind. De Kvandløser er ikke og har aldrig været ivrige Kirkegængere, men der er noget ved dem, saa man holder af dem. Det nødes jeg til.

Pastor Fyhns Hustru fulgte ikke med til Nørre Jernløse, Turen var jo lang og besværlig, og muligt har hun været svagelig, hvorfor hun i Holbæk Amts Avis af 9. Marts skriver: Af mine Sønners Beretning har jeg erfaret den særdeles højtidsfulde og hæderlige Jordefærd, som Kvandløse og Nørre Jernløse Menigheder beredede Liget af deres gamle Sognepræst, min elskede Mand. Det har gjort mig saa godt i min vemodsfulde Stemning, og hjertelig takker jeg herved de kjære Beboere af Kvandløse og Nørre Jernløse Sogne, der paa en saa smuk Maade lagde deres Hengivenhed for den hedengangne og deres Deltagelse for mig for Dagen«.

Pastor Fyhns Enke levede sine sidste Aar i Sønnens, Christian Laurentius Fyhns Hjem i Nyborg, hvor han havde Gartneri. Her døde hun 6. Maj 1880 og blev begravet i Nørre Jernløse.

Familiegravstedet laa dengang »ved den østlige Ringmur mellem to Elme og under en Hængeask«, men ved en senere Udvidelse af Kirkegaarden flyttede man Muren længere mod Øst, fældede Træerne og gjorde Gravstedet mindre, med Indgang fra Nord.

Ifølge »Efterretningerne« var fire af Pastor Fyhns Familie tidligere blevet begravet her, over hvilke en, vistnok af Fyhn, malet Trætavle, som nu henstaar paa Kirkeloftet, var opsat paa Muren, nemlig:

Fhv. Sognedegn for Hammer og Lundby Menigheder i Præstø Amt, Lars Birchedal, som døde 20. Maj 1830 i en Alder af 93 Aar, hans Datter Ane Gjertrud Husum, født Birchedal (Pastor Fyhns Svigermoder), død 16. Juli 1832, 58 Aar gl., Fyhns eneste Datter, Ane Elisabeth Frederikke Fyhn, død 16. Maj 1837, 12¼ Aar gl., samt hans ugifte Søster, Elisabeth Louise Fyhn, død 27. Febr. 1844, 77½ Aar gammel, alle døde i Nørre Jernløse Præstegaard.

Her i Elmes Ly, hvor Hængeløvet
Breder ud sin Skygge over Støvet
Og hvor Fuglen klynker paa sin Kvist,
Hæv Dig Sjæl mod Lysets Morgenrøde,
Søg de levende ej blandt de Døde,
Haab til Gud formedelst Jesum Krist*).

*) Digt af Fyhn.